

11/2025-mavzu

NAVRO‘Z – DO‘STLIK VA BIRLIK RAMZIGA EGA BO‘LGAN UMUMXALQ BAYRAMI

Mehr-oqibat va muruvvat kabi qadriyatlarni o‘zida ifoda etadigan Navro‘z eng qadimiy bayramlardan hisoblanadi. Tarixiy ma‘lumotlarga ko‘ra, ushbu bayram 3 ming yildan ortiq tarixga ega.

Xususan, Navro‘z haqida «Avesto»da ko‘klam giyohlari unib, daraxtlar kurtak ota boshlagach, o‘sha atrofdagi qora kuchlar mahf bo‘lishi aytiladi.

Alisher Navoiy kun bilan tun tenglashgan (Quyosh taqvimi bilan 21-mart) pallani shunday izohlaydi: Yuz ochib bildirdi qad birla sochi teng erkanin, Zohir o‘lg‘ondek tun-u kun tengligi Navro‘zdin.

Umar Xayyom «Navro‘znoma» asarida: **«Qachonki, Hamal qoshidan o‘z aylanish davri bo‘ylab yo‘lga chiqqan oftobni osmon yana uyiga qaytarib keltirsa, uning boshqatdan falak sayriga chiqishdan boshlab olamni o‘zgartirib yuboradigan yangi tarix boshlanadi»**, deb yozadi. Al-Hakim at-Termiziy esa o‘zining «Navro‘znoma» asarida Navro‘z va Navro‘z bayrami tafsilotlari barobarida uning kelishi haftaning qaysi kunlariga to‘g‘ri kelsa, yilning qanday kechishini, dehqonchilik, savdo-sotiq hamda boshqa sohalarda tabiat va zamonning avzoyini osmon yoritkichlari harakatlari orqali asoslab beradi.

Abu Rayhon Beruniyning «Qadimgi xalqlardan qolgan yodgorliklar», Mahmud Qoshg'ariyning «Devonu lug'otit-turk», Firdavsiyning «Shohnoma», Abu Bakr Narshaxiyning «Buxoro tarixi» asarlarida ham Navro'z haqida ma'lumotlar ko'p.

Islom tarixiga oid manbalarda ham ushbu kunga oid tushunchalar keng qo'llanilganiga guvoh bo'lamiz. Xususan, ulug' ulamolarimiz fiqhiy kitoblarda xalqimizning an'anaviy hamda milliy bayramlarini, jumladan, Navro'zni bayram tariqasida nishonlash haqida fatvo berganlar. Binobarin, «Fatvoi zahiriya»da shunday deyiladi: «Navro'z uch xildir: Navro'zi Jamshidiy, Navro'zi Majusiy va Navro'zi Sultoniyy. Navro'zi Sultoniyyi o'tkazmoqlik maqbuldir va hech dinga ziyoni yo'qdur».

Navro'zi Jamshidiy afsonaviy shoh Jamshid nomiga borib taqalsa, Navro'zi Sultoniyy mashhur Saljuqiyy hukmdor Jaloliddin Malikshoh nomi bilan bog'liq. Shu bilan birga, Sosoniylar hukmdori Piruz davrida ham transformatsiya yuzaga kelib, bayram Navro'zi Piruzi sifatida nom olgan. Ammo nom o'zgarishiga qaramasdan, asl mohiyat o'zgarmagan va bu kun yangi yilning boshlanish sanasi sifatida nishonlab kelingan.

Navro'z bayrami Afg'oniston, Albaniya, Bahrayn, Eron, Hindiston, Iroq, Livan, Ozarbayjon, Pokiston, Qirg'iziston, Qozog'iston, Suriya, Tojikiston, Turkiya, Turkmanistonda va Rossiya Federatsiyasining ayrim mintaqalarida keng nishonlanadi.

Mamlakatimizda Navro'z bayrami rasman 1990-yildan boshlab keng nishonlanib kelinadi. Shuningdek, ushbu yildan e'tiboran 21-mart kuni Navro'z umumxalq bayrami va dam olish kuni sifatida belgilandi.

Mazkur bayram 2009-yil 30-sentabrda insoniyat madaniy merosining ajralmas qismi sifatida YUNESKO tomonidan umumjahon nomoddiy madaniy meroslar ro'yxatiga kiritildi. Shuningdek, 2010-yilning 19-fevral kuni BMT Bosh Assambleyasining 64-sessiyasida 21-mart **«Xalqaro Navro'z kuni»** deb e'lon qilindi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev ta'kidlab o'tganidek, so'nggi yillarda **«Navro'z o'zining o'lmas ruhi, umuminsoniy g'oyalari bilan bashariyat hayotidan tobora chuqur o'rin egallamoqda»**. Albatta bu bejiz emas. Chunki Navro'z bayrami turli xalqlar o'rtasidagi madaniy aloqalar va o'zaro hamjihatlikni rag'batlantirish, qo'ni-qo'shnicilik munosabatlari, xalqlar o'rtasidagi do'stlikni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

Bu yilgi bayram shodiyonalari **«Qadriyatlarining boqiy bo'lsin, Navro'z!»** degan g'oya asosida umumxalq sayllari shaklida yuqori saviyada keng nishonlanadi.

«Navro'z» bayramining ijtimoiy-siyosiy ahamiyatini quyidagilarda ko'rish mumkin:

Birinchidan, mazkur bayram davlatchilik haqidagi qarashlarning ilk kurtaklarini o'zida aks ettiradi. Navro'z bu tarixan ajdodlarimiz udumlarini ulug'lab, qomusiy bir tizimga solgan, xalqimizning jipslashishi va davlatchilik tushunchalarining shakllanish jarayoni bilan chambarchas bog'liqdir.

Ikkinchidan, Navro'z yer yuzining katta hududlari, xususan Xitoydan to Bolqon davlatlariga qadar cho'zilgan mintaqada istiqomat qilib kelayotgan xalqlar tomonidan birdek nishonlanuvchi bayramdir. Ushbu bayramning doimiy va keng miqyosda nishonlanishi dunyoning bir nechta davlatlari o'rtasidagi munosabatlarga ijobiy ta'sir qiladi.

Uchinchidan, Navro'z asrlar davomida shakllangan an'ana va qadriyatlarni saqlash va kelajak avlodga yetkazishga katta hissa qo'shadi. Bu orqali esa, turli avlodlar o'rtasida o'ziga xos muloqoti shakllanadi.

To'rtinchidan, Navro'z umumxalq bayrami sifatida ahillik, o'zaro birdamlik, mehr-oqibat kabi insoniy fazilatlarni kuchaytirish va insonlarni vatanparvarlik, mehnatsevarlik, tinchliksevarlik, millatlararo totuvlik ruhida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Shunday ekan, bu bayram umrboqiy qadriyatlarimiz sirasiga kiradi. Barchamizga yangilanish, yasharish ayyomi – Navro'zi olam muborak bo'lsin.

Shuhrat RO'ZIYEV,
o'z muxbirimiz.

11/2025-мавзу

НАВРЎЗ – ДЎСТЛИК ВА БИРЛИК РАМЗИГА ЭГА БЎЛГАН УМУМХАЛҚ БАЙРАМИ

Меҳр-оқибат ва мурувват каби қадриятларни ўзида ифода этадиган Наврўз энг қадимий байрамлардан ҳисобланади. Тарихий маълумотларга кўра, ушбу байрам 3 минг йилдан ортиқ тарихга эга.

Хусусан, Наврўз ҳақида «Авесто»да кўклам гиёҳлари униб, дарахтлар куртак ота бошлагач, ўша атрофдаги қора кучлар маҳф бўлиши айтилади.

Алишер Навоий кун билан тун тенглашган (Куёш таквими билан 21 март) паллани шундай изоҳлайди: Юз очиб билдирди қад бирла сочи тенг эрканин, Зоҳир ўлғондек туну кун тенглиги Наврўздин.

Умар Хайём «Наврўзнама» асарида: **«Қачонки, Ҳамал қошидан ўз айланиш даври бўйлаб йўлга чиққан офтобни осмон яна уйига қайтариб келтирса, унинг бошқатдан фалак сайрига чиқишдан бошлаб оламни ўзгартириб юборадиган янги тарих бошланади»**, деб ёзади. Ал-Ҳаким ат-Термизий эса ўзининг «Наврўзнама» асарида Наврўз ва Наврўз байрами тафсилотлари баробарида унинг келиши ҳафтанинг қайси кунларига тўғри келса, йилнинг қандай кечишини, деҳқончилик, савдо-сотик ҳамда бошқа соҳаларда табиат ва замоннинг авзойини осмон ёриткичлари ҳаракатлари орқали асослаб беради.

Абу Райҳон Берунийнинг «Қадимги халқлардан қолган ёдгорликлар», Маҳмуд Қошғарийнинг «Девону луғотит-турк», Фирдавсийнинг «Шоҳнома», Абу Бакр Наршахийнинг «Бухоро тарихи» асарларида ҳам Наврўз ҳақида маълумотлар кўп.

Ислом тарихига оид манбаларда ҳам ушбу кунга оид тушунчалар кенг қўлланилганига гувоҳ бўламиз. Хусусан, улўғ уламоларимиз фикҳий китобларда халқимизнинг анъанавий ҳамда миллий байрамларини, жумладан, Наврўзни байрам тариқасида нишонлаш ҳақида фатво берганлар. Бинобарин, «Фатвои заҳирия»да шундай дейилади: «Наврўз уч хилдир: Наврўзи Жамшидий, Наврўзи Мажусий ва Наврўзи Султоний. Наврўзи Султонийни ўтказмоқлик макбулдир ва ҳеч динга зиёни йўқдур».

Наврўзи Жамшидий афсонавий шоҳ Жамшид номига бориб тақалса, Наврўзи Султоний машҳур Салжукий ҳукмдор Жалолоддин Маликшоҳ номи билан боғлиқ. Шу билан бирга, Сосонийлар ҳукмдори Пируз даврида ҳам трансформация юзага келиб, байрам Наврўзи Пирузи сифатида ном олган. Аммо ном ўзгаришига қарамасдан, асл моҳият ўзгармаган ва бу кун янги йилнинг бошланиш санаси сифатида нишонлаб келинган.

Наврўз байрами Афғонистон, Албания, Баҳрайн, Эрон, Ҳиндистон, Ироқ, Ливан, Озарбайжон, Покистон, Қирғизистон, Қозоғистон, Сурия, Тожикистон, Туркия, Туркменистонда ва Россия Федерациясининг айрим минтақаларида кенг нишонланади.

Мамлакатимизда Наврўз байрами расман 1990 йилдан бошлаб кенг нишонланиб келинади. Шунингдек, ушбу йилдан эътиборан 21 март куни Наврўз умумхалқ байрами ва дам олиш куни сифатида белгиланди.

Мазкур байрам 2009 йил 30 сентябрда инсоният маданий меросининг ажралмас қисми сифатида ЮНЕСКО томонидан умумжаҳон номоддий маданий мерослар рўйхатига киритилди. Шунингдек, 2010 йилнинг 19 февраль куни БМТ Бош Ассамблеясининг 64-сессиясида 21 март «Халқаро Наврўз куни» деб эълон қилинди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев таъкидлаб ўтганидек, сўнгги йилларда «**Наврўз ўзининг ўлмас руҳи, умуминсоний ғоялари билан башарият ҳаётидан тобора чуқур ўрин эгалламоқда**». Албатта бу бежиз эмас. Чунки Наврўз байрами турли халқлар ўртасидаги маданий алоқалар ва ўзаро ҳамжиҳатликни рағбатлантириш, кўникўшничилик муносабатлари, халқлар ўртасидаги дўстликни мустаҳкамлашда муҳим аҳамиятга эга.

Бу йилги байрам шодиёналари «**Кадриятларинг боқий бўлсин, Наврўз!**» деган ғоя асосида умумхалқ сайллари шаклида юқори савияда кенг нишонланади.

«Наврўз» байрамининг ижтимоий-сиёсий аҳамиятини қуйидагиларда кўриш мумкин:

Биринчидан, мазкур байрам давлатчилик ҳақидаги қарашларнинг илк куртакларини ўзида акс эттиради. Наврўз бу тарихан аждодларимиз удумларини улуғлаб, қомусий бир тизимга солган, халқимизнинг жипслашиши ва давлатчилик тушунчаларининг шаклланиш жараёни билан чамбарчас боғлиқдир.

Иккинчидан, Наврўз ер юзининг катта ҳудудлари, хусусан Хитойдан то Болқон давлатларига қадар чўзилган минтақада истиқомат қилиб келаётган халқлар томонидан бирдек нишонланувчи байрамдир. Ушбу байрамнинг доимий ва кенг миқёсда нишонланиши дунёнинг бир нечта давлатлари ўртасидаги муносабатларга ижобий таъсир қилади.

Учинчидан, Наврўз асрлар давомида шаклланган анъана ва кадриятларни сақлаш ва келажак авлодга етказишга катта ҳисса қўшади. Бу орқали эса, турли авлодлар ўртасида ўзига хос мулоқоти шаклланади.

Тўртинчидан, Наврўз умумхалқ байрами сифатида аҳиллик, ўзаро бирдамлик, меҳр-оқибат каби инсоний фазилатларни кучайтириш ва инсонларни ватанпарварлик, меҳнатсеварлик, тинчликсеварлик, миллатлараро тотувлик руҳида тарбиялашга хизмат қилади.

Шундай экан, бу байрам умрбоқий кадриятларимиз сирасига киради. Барчамизга янгилашиш, яшариш айёми – Наврўзи олам муборак бўлсин.

Шухрат РЎЗИЕВ,
ўз мухбиримиз.